

„Zamek Książąt Mazowieckich w Ciechanowie —
nowe spojrzenie”, konferencja w Ciechanowie,
10 października 2016 r.

W Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie zorganizowano konferencję naukową, podczas której przedstawiono osiem referatów podsumowujących wieloletnie badania dziejów zamku w Ciechanowie.

Zebranych przywitał dyrektor muzeum, dr Antoni Krzysztof Sobczak. Obrady poprowadziła prof. dr hab. Elżbieta Kowalczyk-Heyman. W sesji, oprócz naukowców, udział wzięli przedstawiciele jednostek samorządowych, w tym władz powiatu, a także Rady Muzealnej.

Pierwszy referat, „Wstęp historyczny dotyczący zamku”, przedstawiła prof. Elżbieta Kowalczyk-Heyman (Uniwersytet Warszawski). Zaprezentowała źródła pisane, toponomastyczne oraz archeologiczne do najdawniejszych ciechanowskich dziejów. Szczególną uwagę poświęciła okolicznościom powstania zamku, które nadal pozostają kwestią sporną.

Mgr Marek Piotrowski (Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie) zaprezentował referat „Badania archeologiczne i nadzory na zamku w Ciechanowie w latach 2003–2015”, w którym przedstawił prace wykopaliskowe prowadzone od 1955 roku. Dużo miejsca poświęcił problemowi datowania zamku. Poruszył także kluczowe zagadnienia związane z poszczególnymi etapami jego budowy, takimi jak powstanie mostu, bramy wjazdowej oraz bruku, do których nowe przesłanki pojawiły się podczas badań archeologicznych prowadzonych od 2003 roku.

„Wyniki badań archeologicznych na zamku w Ciechanowie w 2008 roku” przedstawił mgr Zbigniew Mieczkowski (Muzeum Mazowieckie w Płocku). Przeprowadzono wtedy nadzory, których założeniem było dotarcie do pierwotnej warstwy, na której posadowiono zamek. W wyniku prac odkryto grupę pali drewnianych, których wiek określono na podstawie datowania dendrochronologicznego na przełom 1399 i 1400 roku. Wedle Autora referatu znalezisko to należy wiązać z najstarszą fazą użytkowania zamku, z działalnością Janusza I.

Mgr Aleksandra Lis (Studium Doktoranckie Instytutu Archeologii i Etnologii PAN) zaprezentowała „Najnowsze wyniki opracowania ceramiki pochodzącej z zamku z lat 1984–1988”. Autorka opracowała zespół średniowiecznych naczyń ceramicznych uzyskanych w toku prac wykopaliskowych prowadzonych przez Ewę Rytter na obszarze tzw. zabudowań zachodnich, które według szesnastowiecznej lustracji zajmowała służba. Krótko przedstawiła opracowane przez Krzysztofa Ciuka zbiory wyrobów glinianych z badań przedbramia oraz dziedzińca zamku ciechanowskiego. Szczególną uwagę zwróciła na zróżnicowanie zabytków z poszczególnych części zamku. Podjęła także próbę wskazania miejsca ceramiki ciechanowskiej w mazowieckiej wytwórczości garncarskiej.

Po przerwie mgr Marek Piotrowski wygłosił komunikat „Topór — zabytek zmieniający datowanie zamku”. Odkryty w toku nadzorów zabytek poddano kompleksowej konserwacji, która pozwoliła na jego dokładne rozpoznanie. Na podstawie radiowęglowej metody datowania czas jego powstania określono na rok 1290. Warto zwrócić uwagę, że identyczny zabytek odkryto na grodzisku w Winiczu, w województwie warmińsko-mazurskim.

Referat „Na tropie dokumentacji zamku w zbiorach AGAD” przedstawił mgr Adam Pszczołkowski (członek Sekcji Demografii Historycznej Komitetu Nauk Demograficznych PAN). Podkreślił on bardzo niski stopień rozpoznania źródeł pisanych do dziejów zamku oraz istnienie znacznej grupy nieprzejranych dotąd dokumentów, potencjalnie zawierających nowe informacje dotyczące obiektu.

Mgr Izabela Jakubowska (Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie) zaprezentowała „Podsumowanie wyników — nadzór na dziedzińcu zamku w 2015 roku”. Celem prowadzonych wówczas prac była konserwacja i zabezpieczenie Domu Dużego. W ich toku odkryto różnorodne zabytki, które aktualnie stanowią przedmiot opracowania.

Mgr Marek Piotrowski (Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie) przedstawił referat „Dachówki — nowy problem badawczy. Nadzory 2014 roku”. Zainteresowanie badacza tą grupą ceramiki budowlanej wiąże się z odkryciem dużej liczby zabytkowych dachówek podczas nadzorów prowadzonych przy północnym murze obwodowym. Najprawdopodobniej są to elementy pokrycia dachu Domu Dużego. W polskim piśmiennictwie przedmiotu ta kategoria zabytków nie stanowiła dotychczas szczególnego przedmiotu badań. Brakuje metod, które pozwoliłyby na sprawne klasyfikowanie i opisywanie tych wyrobów. Specjalnych trudności nastręcza mierzenie poszczególnych dachówek. Aktualnie opracowuje się w muzeum optymalny sposób ich pomiaru. Ciekawym zagadnieniem badawczym jest próba wskazania miejsca (lub miejsc) produkcji tego rodzaju ceramiki budowlanej.

Po referatach wywiązała się ciekawa dyskusja. Dotyczyła ona między innymi datowania śladów domniemanej wieży drewnianej, odkrytej pośrodku bruku kamiennego. Według datowania dendrochronologicznego powstała ona w 1370 roku. Być może stanowiła element istniejącej w tym miejscu pogranicznej twierdzy refugialnej, poprzedniczki zamku. Przedmiotem dyskusji było także znalezisko plomby w obrębie bruku kamiennego. Na jej podstawie wydawano kiedyś czas jego powstania na pierwszą połowę XVI wieku.

Na zamku ciechanowskim prowadzono długotrwałe prace wykopaliskowe, niestety ich wyniki opublikowano w nikłym stopniu. Niezwykle różnorodna tematyka przedstawionych referatów, prezentujących jeden tylko obiekt, unaoczniała olbrzymie możliwości, jakie niesie jego badanie zarówno przez historyków, jak i archeologów.

Materiały konferencyjne opublikowane zostaną w kolejnym numerze *Ciechanowskich Studiów Muzealnych* w roku 2017.

Po zakończeniu obrad zwiedzano wystawę mieszczącą się w pawilonie usytuowanym na miejscu Domu Małego oraz w obu basztach. W Domu Małym zaprezentowano zabytki ruchome, między innymi zbiór naczyń do picia, oraz piece odsłonięte podczas wieloletnich badań zamku. W basztach zainscenizowano, z pomocą lokalnej grupy rekonstrukcyjnej, wydarzenia z jego historii.

Aleksandra Lis

(Warszawa)

Michael Moosbrugger, „Winemaking in the Danube Area in the early 19th century”, odczyt w Klubie Historii i Kultury Wina przy Oddziale Warszawskim Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Warszawa, 26 października 2016 r.

Klub Historii i Kultury Wina został powołany przez członków Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Historyków Sztuki w czerwcu 2015 r., w celu promowania badań nad różnymi aspektami historii wina w Polsce. Oprócz cyklicznych spotkań naukowych organizuje co roku, w styczniu, ogólnopolskie sesje naukowe.

Cykl spotkań klubowych w roku akademickim 2016/2017 został zainaugurowany 26 października 2016 r. odczytem austriackiego winiarza, Michaela Moosbruggera, „Winemaking in the Danube Area in the early 19th century” („Winiarstwo w dolinie Dunaju na początku XIX wieku”). Spotkanie odbyło się w siedzibie Stowarzyszenia Historyków Sztuki, w kamienicy Fukirowskiej, przy Rynku Starego Miasta 27 w Warszawie.

Michael Moosbrugger od roku 1996 zarządza należącym do klasztoru cystersów w Zwettl majątkiem Gobelsburg, na który składa się kilkadziesiąt hektarów cennych, historycznych